

TREI SCRISORI ALE GENERALULUI PAVEL PAPP DE POPA

Viorel Câmpean, Marta Cordea*

THREE LETTERS OF GENERAL PAVEL PAPP DE POPA

Abstract

Our article enriches with three unique letters the information regarding the controversial personality of General Pavel Papp de Popa (born in Beznea on December 17, 1827 - died in Chiavari in December 1908). Considered a Kossuthist, then a fighter in the Turkish army, Pavel Papp also took part in the Crimean War, and later fought in the war for Italy's independence, being appointed General Staff in 1895. It was decorated in 1898 with the "Crown of Italy" order, and in 1900 with the Gold Medal.

Two of the letters, written in Hungarian, are sent from Italy to the priest Petru Pop and one, in Romanian, to a certain "Aurel", surely a relative of his. The letters show us the general's concern for the relatives left at home, whom he continued to support financially. From one of the letters, reproduced in the annex to our article, we learn that Pavel Papp de Popa had a brother named Mitrofan.

Although General Pavel Pop de Popa erected a commemorative monument in 2006 in his hometown, his biography is so rich in events, it leaves many more questions unanswered. We hope that through our article some of them have been elucidated.

Keywords: General Pavel Pop de Popa, Beznea, Antoniu Pop, unpublished letters, Italy

Printre personalitățile din tezaurul uman românesc prezente în prima *Enciclopedie Română* figurează cu o scurtă biografie și Pavel Papp de Popa¹.

Vorbind despre începutul politicii la bihoreni, Teodor Neș afirma că aceasta prezenta „caracteristica unei nebuloase nediferențiate”. El remarca numeroasele conștiințe naționale, dârze, din pătura țărănească, care au suferit moarte de mucenici pentru credința lor. Nota apoi că printre intelectuali surprindem o seamă de *kossuthiști*, care considerau desființarea iobăgiei române „ca un plocon al ungarilor și nu ca un rod pânguit al evoluției. Lipsiți de rutină politică, fascinați de conducătorii unguri, părăsiți de ardelenii cari se gândeau și se îngrijau numai de românii până la Munții Apuseni, nevoiți să trăiască în amalgamul cu ungurii” ei au căutat să se încadreze în politica maghiară, „renunțând la orice notă de intransigență națională”. Între cei enumerați de Teodor Neș ca făcând parte din grup, alături de Ioan Dragoș, Ioan Gozman, Ioan Papp, Simion Bica, Alexandru Buda, Nicolae Dunca, Vladimir Dunca, găsim și numele lui Pavel Papp de Popa². Se pare că mai în detaliu despre activitatea lui Pavel de Popa a scris bihoreanul Gh. Cernău, care s-a ocupat „stăruitor” de românii înrolați în armata maghiară³.

Tema subiectului ne-a fost furnizată de dl. profesor pensionar Vasile Părău, care a afirmat că învățătorul Corneliu Papp⁴, bunicul soției sale, era rudenie cu familia Papp de Popa, și că un înaintaș al lor a luptat în armata lui Garibaldi. Ulterior, domnul Părău, printre alte documente de familie, ne-a adus și trei scrisori expediate din Italia de către Pavel Papp de Popa, două în limba maghiară, trimise preotului Petru Pop⁵ și una, în limba română, unui anume „Aurel”, cu

* Biblioteca Județeană Satu Mare, viorel_campean@yahoo.com

¹ Corneliu Diaconovich, *Enciclopedia Română, tom III, Kemet-Zymotic*, Sibiu, 1904, p. 523.

² Teodor Neș, *A doua carte despre oameni din Bihor*, Oradea, 1979, pp. 244-247; Idem, *Oameni din Bihor. 1848-1918*, Oradea, 1937, p. 164.

³ Articol apărut sub titlul *Studii și documente* în „Revista istorică”, conform afirmației lui Teodor Neș din *A doua carte despre oameni din Bihor*, Oradea, 1979, p. 283.

⁴ *Corneliu Papp (1880–1964)*. Absolvent al Preparatoriei Greco-Catolice din Oradea, și-a legat viața de localitatea sătmăreană Hrip, unde a fost cantor-învățător de la începutul activității sale până la pensionare. Priceperea sa pedagogică a rămas în memoria localnicilor până astăzi. Pentru biografia lui vezi Viorel Câmpean, *Oameni și locuri din Sătmar*, vol. III, Satu Mare, 2015, pp. 326-331.

⁵ *Petru Popp (1838-1895)*. Preot greco-catolic, fiu al pr. Mitrofan Pop. Tatăl său are o biografie interesantă, și el absolvind studii teologice la ortodocși, trecând apoi cu comunitatea din Beznea (jud. Bihor) la greco-catolici. Petru Popp a absolvit liceul și teologia în Oradea. A fost hirotonit la data de 18 decembrie 1861. A slujit la Dubricionești, Prisaca și Chiuag. Vezi *Schematismus Venerabilis Cleri Dioecesis Magno-Varadinensis G.R.C. pro anno MDCCCLXIV.*, Magno-Varadini, 1864, pp. 66, 129, Viorel Câmpean, *File din istoricul parohiei greco-catolice Prisaca. Legături cu părțile Sătmarului*, în volumul *Patru decenii în slujba documentului. In memoriam Bujorel Petru Dulgău*, ediție îngrijită de Mihai Georgiță, Augustin

siguranță tot o rudă a sa.

Pavel Papp s-a născut la Beznea în data de 17 decembrie 1827, în familia cantorului-învățător Mihai Papp și a Ninei Emilia Kaba. Vorbind despre această localitate, atestată documentar din anul 1406⁶ trebuie să spunem că este situată pe valea Crișului Repede, pe traseul liniei de cale ferată Oradea – Cluj-Napoca. Din 1964 până în anul 1996 a purtat numele Delureni. O parte din comunitatea românilor ortodocși, românii reprezentând imensa majoritate a populației, au trecut pe la mijlocul secolului XIX la confesiunea greco-catolică, o dată cu trecerea parohului Mitrofan Papp⁷ (tatăl preotului Petru Pop), care credem că era rudă cu cantorul-învățător Mihai Papp, tatăl lui Pavel. Greco-catolicii au reușit să-și zidească biserică în anul 1895, deși ortodocșii erau încă majoritari, cu un lăcaș construit pe la 1723. De remarcat apoi faptul că printre marii proprietari din sat s-au numărat și membri din familia Kaba, în care se născuse mama lui Pavel⁸.

În anul 1848 Pavel Papp era elev de liceu la Oradea. S-a înrolat în batalionul 55 de honvezi, care era „compus mai tot din Români”; între aceștia, pe lângă Pavel Popa îi cunoaștem cu numele pe locotenentul Martin Costea, și sublocotenentul Teodor Stupa. După lupta de la Sibiu din 21 ianuarie 1849, Pavel Popa a fost numit sublocotenent, la data de 4 februarie 1849⁹.

După înăbușirea revoluției a emigrat. Batalionul 55 a trecut granița, mai întâi ajungând la Turnu Severin. Erau 5000 de emigranți, dintre care 500 de ofițeri. De la Turnu Severin au trecut Dunărea, fiind internați la Vidin. Guvernele Austriei și Rusiei au insistat pentru extrădarea lor. Ali Pașa le-a oferit ca soluție trecerea la mahomedanism și înrolarea în armata turcească, cu păstrarea rangului militar. Kossuth a refuzat, în schimb, generalul Bem a acceptat, luând numele de Murath Pașa. Între cei care au acceptat să intre în armata turcă, după ce trecuseră la mahomedanism se pare că s-au numărat Pavel Papp și Martin Costea¹⁰.

Pavel Papp a luat parte la războiul din Crimeea, precum și la cel purtat pentru independența Italiei. A obținut gradul de căpitan la 27 februarie 1859. Mai mult decât atât, a fost comandantul Regimentului 62 Infanterie, când deținea deja gradul de colonel. În anul 1872 s-a căsătorit cu prințesa Paolina Mazzucchelli.

La 12 martie 1895 este numit general de stat major. Activitatea i-a fost răsplătită și prin distincții, la 7 iulie 1898 fiind decorat cu ordinul „Coroana Italiei”. Nu peste multă vreme, la 8 martie 1900 a fost decorat cu Medalia de Aur. Către bătrânețe s-a retras la Chiavari, unde a și decedat în decembrie 1908¹¹.

L-a vizitat de mai multe ori pe Kossuth la Torino. De asemenea, a întreținut corespondență cu ziarele maghiare din Oradea. În anul 1893 i-a luat un interesant interviu lui Kossuth, cu privire la chestiunea naționalităților în Ungaria.

La 20 noiembrie 1892 trimite o scrisoare din Chiavari, publicată în „Nagyvárad” la 23 noiembrie 1892, în legătură cu incidentul dintre foaia umoristică „Vulturul” a lui I. Ardelean și studenții maghiari de la Academia de Drept. Din articol aflăm impresii despre climatul politic din Bihorul anului 1848: „Când au izbucnit revoluțiile în Banat și Ardeal am declarat în adunarea noastră (a studenților) că binele patriei depinde de solidaritatea naționalităților în deosebi a Românilor și Ungurilor. Binele public rezultă din colaborarea strânsă a cetățenilor de diferite limbi ai patriei. Lozinca tinerimii din Oradea a cutreerat ca fulgerul împrejurimile și aici în Bihor a avut drept rezultat că poporul român și maghiar s-au întrecut în a se înrola sub steagul

Țărău, Radu Miliian, Oradea, Editura Arca, 2017, pp. 353-360.

⁶ Coriolan Suci, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania, vol. I, A – N*, București, 1967, p. 196.

⁷ *Mitrofan Popp* (1802-?). A absolvit teologia ortodoxă la Arad, fiind hirotonit în anul 1834. Soția lui se numea Marta; rămas văduv, a trecut la confesiunea greco-catolică în anul 1854, împreună cu comunitatea, pe când păstora la Beznea. A avut doi copii, Marta și Petru, fiul ajungând și el preot. Beznea a ajuns o parohie destul de mare, inclusă în distr. Sebiș-Criș, numărând în anul 1861, 785 credincioși, în 1864, 880, iar în 1871, 885 de credincioși; *Schematismus Venerabilis Cleri Dioecesis Magno-Varadinensis G.R.C. pro anno MDCCCLXIV.*, Magno-Varadini, Typis Aloysii Tichy, 1864, p. 71, 129; *Schematismus Venerabilis Cleri Dioecesis Magno-Varadinensis G.R.C. pro anno MDCCCLXI.*, Magno-Varadini, Typis Aloysii Tichy, 1861, p. 51; *Schematismus Venerabilis Cleri Dioecesis Magno-Varadinensis G.R.C. pro anno MDCCCLXXI.*, Magno-Varadini, 1871, p. 55.

⁸ *Bihar Vármegye és Nagyvárad*, [Budapest], [1901], p. 52.

⁹ <http://bratca.com/beznea/Generalul%20PAVEL%20POPA.htm>

¹⁰ Teodor Neș, *A doua carte despre oameni din Bihor*, Oradea, 1979, pp. 245-246.

¹¹ <http://bratca.com/beznea/Generalul%20PAVEL%20POPA.htm>

tricolor pentru apărarea patriei comune. S-au format batalioane după batalioane și Românii s-au luptat ca tovarăși credincioși de arme alături de honvezii maghiari. Cea mai mare parte a Românilor cu excepția celor din Ardealul înșelat și-au luat partea din războiul pentru libertate. Au fost multe batalioane în care soldații, negradații, subofițerii și ofițerii au fost în majoritate Români. Așa a fost batalionul Nr. 55 de honvezi care de la Ciucea până la Turnul-Roșu a luat parte în toate luptele din Ardeal și care prin conduita bravă și disciplina sa a fost trupa favorită a bătrânului Bem. Nu vorbesc din auzite sau citite, ci ca participant la faptele de arme ale batalionului Nr. 55 honvezi. Ca român, și eu am luptat sub comanda lui Bem”.

În continuarea articolului Pavel Papp de Popa recomanda studenților maghiari de la Academia de Drept o conduită justă și echitabilă față de români, fiindcă doar așa și nu prin prigoniri și abuz de putere se putea face educația românilor pentru apărarea patriei. Apologia colonelului Pavel Papp de Popa „a produs o falsă optică a evenimentelor din 1848”. Optica lui Kossuth în ceea ce privește naționalitățile era mult schimbată la momentul interviului, față de vremea revoluției, el declarând că era cea mai mare utopie să crezi că vei putea forma din diferitele naționalități din Ungaria un stat unitar maghiar cu aceeași limbă: „Cu popoarele din Ungaria nu poți trata ca și cu niște coloniști venetici. Popoarele din Ungaria locuiesc acolo de multe veacuri și țin foarte mult – și cu drept cuvânt – la acel pământ. Limba și religia acestor popoare se consideră ca o comoară veche și sfântă care nu se poate confisca. Politica care ar face-o aceasta, nu stă pe temelii morale”. Vorbind despre limbă, și aici observăm o schimbare, măcar parțială în tonul lui Kossuth: „Fiecare funcționar de comună, plasă și județ trebuie să cunoască perfect limba poporului și s-o întrebuițeze în contact cu poporul... Ca limbă de stat și în parlament firește, numai limba maghiară poate avea loc”¹².

Epistolele adresate preotului greco-catolic Petru Pop ne arată grija față de apropiații lăsați acasă de către cel care avea să ajungă general pe meleaguri italiene. În special ne axăm pe cuvintele adresate pentru fiul vărului său Petru, Antoniu Popp (1867-1905). Acesta, născut la Prisaca, a fost paroh greco-catolic la Giulița (azi Julița, jud. Arad) și Chioag (jud. Bihor). Totodată Antoniu Popp a fost și un culegător de folclor harnic, prezența bio-bibliografiei lui în diferitele lucrări de referință dedicate etnologilor români demonstrând acest lucru. În anul 1894 a tipărit volumul *Lira Bihorului*, apărut la Tipografia Aurora din Gherla. A colaborat la mai multe publicații din spațiul românesc: „Minerva” (Bistrița), „Controla” (Timișoara, 1895-1904, 1905-1907), „Familia” (Pesta, Oradea), „Foaia ilustrată” (Sibiu, 1891), „Foaia poporului” (Sibiu, 1892-1916), „Gazeta de Transilvania” (Brașov), „Gutinel” (Baia Mare, 1889-1890), „Luminătorul” (Timișoara, 1880-1894), „Rândunica” (Sibiu), „Steaua” (Panciova – Banatul Sârbesc, 1901-1902)¹³ cu doine, cântece, strigături, balade și povești.

În ceea ce privește biografia sa, cercetători mai vechi au întâmpinat probleme – recunoscând că nu au putut găsi date biografice despre autor¹⁴, nici până aproape de zilele noastre nereușindu-se eliminarea completă a erorilor în ceea ce privește viața sa¹⁵. Anumite corecturi la biografie le-am semnalat din Satu Mare, loc unde a urmat studii de teologie¹⁶. Prin grija unui cercetător orădean, originar tot din Prisaca Beiușului, în ultimii ani au apărut două lucrări dedicate vieții și activității lui Antoniu Popp¹⁷.

Cea de-a treia scrisoare, adresată lui „Aurel”, este în legătură cu situația grea a unui nepot al lui Pavel Popa, preparand la Oradea în acel an. Într-adevăr, în Șematismul Episcopiei Unite de Oradea din anul 1900, în cursul al II-lea figurează un preparand cu numele Ioan Popa¹⁸. Aflăm din scrisoare, reprodusă în anexa la articolul nostru, că generalul Pavel Papp de

¹² Teodor Neș, *Oameni din Bihor. 1848-1918*, Oradea, 1937, pp. 22-23, 35-36.

¹³ Georgeta Răduică, Nicolin Răduică, *Dicționarul presei românești (1731-1918)*, București, 1995, p. 394.

¹⁴ Bucur Țincu, *Foaia ilustrată (1891). Redactor: dr. D. Barcianu*, în vol. *Reviste literare românești din ultimele decenii ale secolului al XIX-lea*, București, 1974, p. 305.

¹⁵ Iordan Datcu, *Dicționarul etnologilor români. Autori. Publicații periodice. Instituții. Mari colecții. Bibliografii. Cronologie*, București, 2006, p. 717.

¹⁶ Viorel Câmpean, Marta Cordea, *Culegătorul de folclor Antoniu Popp și legăturile lui cu sătmărenii*, în „Informația de duminică”, Satu Mare, an XIII, nr. 640, 7 iunie 2015, p. 4; Idem, *Noi contribuții la viața și activitatea lui Antoniu Popp (1867-1905)*, în „Biharea. Culegere de studii, materiale de etnografie și artă”, Oradea, XLII, Editura Muzeului Țării Crișurilor 2015, pp. 41-49.

¹⁷ Vasile Todinca, *Antoniu Popp scriitor și culegător de folclor bihorean*, Oradea, Editura Primus, 2015; Vasile Todinca, *Contribuția scriitorului și culegătorului de folclor Antoniu Popp la istoria literaturii române*, Oradea, Editura Primus, 2017.

¹⁸ *Schematismus historicus Venerabilis Cleri Dioecesis Magno-Varadinensis G.R.C. pro anno jubilari 1900 a restaurata autem sacra cum sancta romana ecclesia unione anno 200*, Magno-Varadini, 1900,

Popa era de fapt frate cu Mitrofan.

Memoria lui Pavel Papp de Popa este conservată în localitatea natală. Astfel, în anul 2006, cu ocazia aniversării a 600 ani de atestare documentară a localității, între solemnități s-a numărat și dezvelirea unui momument în memoria generalului Pavel Papp de Popa, prin grija stră-stră-nepotului Liviu Popa¹⁹. Probabil că la momentul dezvelirii nu se cunoștea cu precizie data morții generalului Pavel Papp, întrucât este incrustat anul 1895 și localitatea Genova ca date ale decesului.

Reacțiile la evenimentul dezvelirii au venit destul de târziu și au fost diferite. Astfel, ziaristul Dan Simai într-un articol intitulat (*Anti*) *Românul lui Kossuth: Sătenii din Beznea elogiază un pașoptist care a luptat împotriva... românilor*, după ce admite că „localnicii vorbesc cu evlavie despre singurul general dat de satul Beznea”, prezintă viața și activitatea lui Pavel Papp de Popa doar prin prisma apropierii sale de Kossuth²⁰. În schimb presa maghiară din Bihor, interesată de localitatea Beznea și de personalitatea lui Pavel Papp de Popa, prezintă la zece ani după dezvelire, în 2016, un comentariu la articolul din 2014, axându-se pe aspectele aventuroase din viața generalului. La final, reporterul Szilágyi Aladár nădăjduia că un tânăr cercetător va reuși să meargă în continuare pe urmele faptelor vitejești ale acestuia²¹.

Neîndoielnic, personalitatea generalului Pavel Papp de Popa merită cercetată în continuare. Cuvintele sale, dintr-una din scrisorile publicate acum, „vitregimea sorții, ca întotdeauna, a fost împotriva mea”, referindu-se la faptul că nu a reușit să ajungă să-și revadă melegurile natale, credem că au darul de a încuraja și pe viitor cercetarea vieții și activității acestui bihorean.

Fidel „patriilor” pe unde a trebuit să-și poarte pașii, el nu a uitat de rudele sale, de necazurile cu care se confruntau; mai mult decât atât, a căutat să-i sprijine material, chiar dacă se afla la depărtare. Credem că scrisorile publicate acum, au darul de a întări spusele noastre, constituindu-se în trei piese la un dosar care credem că este încă deschis.

p. 276.

¹⁹ <http://bratca.com/>

²⁰ <https://www.ebihoreanul.ro/stiri/ultima-or-31-6/anti-romanul-lui-kossuth-satenii-din-beznea-elogiaza-anual-un-pasoptist-care-s-a-remarcat-luptand-impotriva-romanilor-117365.html>

²¹ <http://erdelyiportal.ro/riport/egy-romanellenes-roman-falujaban-1>

Anexe

I

Genova, 5 Ianuarie 1889

Dragul meu bun nepot, Petru

Acum circa un an și jumătate, am primit de la Mihai un document soios și pe atunci mă anunța că are un frate mai mic, care îl va ajuta să cumpere pământ, și de aceea a venit de la Beznea la Chioag.

Într-o altă scrisoare, Mihai scrie că fratele său mai mic este un om muncitor, sărac, cinstit, care este împovărat de mulți copii.

Până acum a rămas un mister pentru mine cum un om nenorocit poate să ajute un alt om, care are o stare materială mai bună.

Și Mihai este sărac, dar cu acea leafă mică a sa, dacă lucrează, poate să aibă o stare mai bună decât a fratelui său. Ceea ce am observat este că acel om nenorocit cu copiii săi mulți și în ziua de Paști ține o duminică neagră. În această privință i-am scris lui Mihai să-mi spună pe ce cale s-ar putea trimite fratelui său câțiva forinți.

Cantorul a și răspuns, dar toată scrisoarea este plină de cereri, întrebări și altfel de lucruri care pe mine nu mă interesează în niciun fel. Despre săracul frate spune doar că este locuitor în Beznea și este jurat, și că pastorul Dungo din Borodu Mare îl sprijină. După cum se vede, o astfel de comunicare nu spune nimic. Mitrofan Pop este un om neștiutor, de aceea nu i se poate trimite o scrisoare cu bani din străinătate.

Așa stând lucrurile, și până când voi afla și adresa pastorului din Beznea, nu pot face altceva decât să te deranjez pe tine.

În data de 10 a acestei luni o să trimit prin poștă un mandat de 100 de franci, întreaga sumă va fi trimisă pe numele tău și imediat ce o vei primi, te rog, fii amabil, trimite din ei la Beznea, lui Mitrofan Pop, douăzeci și șase de forinți – 26 – cu mandat. – După scăderea cheltuielilor cu scrisoarea și mandatul, și a altora [cheltuieli], restul predă-l lui Mihai.

Scuză-mă că sunt nevoit să abuzez de bunătatea ta, căci dintre rudele mele doar tu ești cel căruia, adresându-mă, îi pot scrie cu încredere.

Mihai cu întrebările lui mă șicanează neîncetat și din scrisorile lui observ că i se poate aplica proverbul latinesc: „Cantores amant humores” („Cântăreții iubesc umorul”).

Din toate cuvintele lui răzbate nemulțumirea. Nu-și poate explica: de ce nu am devenit un Croesus al lirei, desigur ar fi fost bine, dar eu am luptat pentru libertatea popoarelor, pentru drepturile lor și, atât patria mea prezentă, cât și pe cea din trecut am slujit-o din onoare, de aceea sunt acum aici precum un bătrân frate-veteran.

Cu sinceră inimă vă doresc tuturor un An Nou fericit. Sărut mâinile dragei tale soții și pe tine, îmbrățișându-te, rămân bun prieten al tău Pavel Pop.

Lui Mitrofan 26 forinți toate cheltuielile pe seama lui Mihai.

Spune-i să-mi scrie.

2

Chiavari, 13 August 1889

Iubite bun Petru al meu,

Am primit scrisoarea ta dragă și scrisoarea anexată a vrednicului tău fiul și am citit cu cea mai mare bucurie urările voastre de bine. În acel moment m-am simțit foarte fericit, căci am văzut că cele mai dragi rude ale mele își aduc aminte de mine cu totală cordialitatea. Dar la treapta cea mai înaltă a fericirii mele aș fi ajuns doar dacă bunăvoința sorții ne-ar fi adunat laolaltă și, potrivit voinței mele, am fi sărbătorit împreună zilele noastre onomastice Petru-Pavel, în sânul scumpei tale familii.

Acest lucru l-am intenționat anul trecut și pentru că din cauza căldurii din vară, insuportabile la Genova, aproape în fiecare an a trebuit să plec la țară, așa și anul acesta, împreună cu soția mea, am plecat la o cumnată, în Tirol, iar de acolo, eu singur, am vrut să călătoresc în Ungaria și să vă vizitez pe voi.

Dar se vede că vitregimea sorții, ca întotdeauna, a fost împotriva mea, așa și acum a vrut să

împiedice împlinirea dorințelor mele cele mai arzătoare. Primăvara trecută, când eram deja în pregătire, bieteii mele femei i s-a făcut atât de rău, încât medicii au declarat-o incapabilă pentru o călătorie lungă, dar totodată au urgentat și o schimbare de aer.

În aceste condiții, n-am putut face altceva decât să caut un nou domiciliu. Însă m-am gândit că mutările multe sunt rele și așa am hotărât să părăsesc capitala Liguriei și să ne stabilim definitiv la țară într-o localitate plăcută. S-a întâmplat apoi că la sugestia mai multor prieteni și cunoștințe din localitate, să vin să locuiesc aici. Precum constat, căldura verii este suportabilă, și precum se zice, frigul iernii este potrivit. Prin urmare, aceasta este o climă potrivită tocmai pentru un bătrân veteran.

Primește dragă prietene bun, Petru, salutările mele din inimă, pe care să le împărtășești și fiului tău, Anton. Să vă binecuvânteze Bunul Dumnezeu cu toate bunurile.

Sărut mâna soției tale dragi și în numele soției mele, te rog să ne păstrați în prietenia voastră de până acum.

Rămân a ta sinceră rudă și prieten

Pavel Pop

P.S. Te rog, fii amabil, biletul anexat aici, predă-l lui Mihai.

Adresa mea de aici înainte: în loc de Genova trebuie scris Chiavari.

[Hârtia scrisorii, cu filigran: Old Royal Manufactory Vidalon

Însemn heraldic cu o coroană și doi lei]

3

Italia – Chiavari 17.2.[1]900

Iubite Aurel!

Aș dori să cunosc adevărul despre cele ce îmi scrie un moșneag din Oradea-Mare, odinioară fost al meu prieten, el așa se exprimă despre sărăcia a sârmanului Ioan, nepotul vostru, preparandist greco-catolic în Oradea-Mare, este abandonat, și fără grija tatălui său, nimeni se îngrijește despre podoaba lui: veșmântul său zdrențaros și cămeșile sale necurate. Așadară fratele meu Mitrofan este un nebun, el nu mai vine a vedea fiul său. Aștept răspunsul tău și după vederea adevărului voi scrie la Beznea. Însă, și până atunci, trebui că tu vorbești cu un croitor onest, întrebându-l cât va costa un veșmânt complex și frumos, de primăvară și de materie nu mult ușoară (//).

După atât timp că nu primesc dela voi niciun cuvânt. Eu nu voiesc litere lungi, și numai puține cuvinte despre sănătate și învățătura voastră.

În luna lui Martie voi trimete bani – și pentru fiecare de voi 10 cor<oane>.

Sărutându-vă rămân [al] vostru

(//) cam grea

Papp de Popa Pavel